

Πάθος σου βλέπων σταυρικόν

Τὸ δεκαπεντασύλλαβο ποιητικὸ κείμενο τοῦ σταυροθεοτοκίου μαθήματος *Πάθος σου βλέπων σταυρικόν*, μᾶς ἦταν γνωστὸ ἀπὸ ἔρευνες τῶν Σωφρονίου Εὐστρατιάδου¹ καὶ Γρηγορίου Στάθη². Τὸ μουσικολογικὸ ἐνδιαφέρον μας ἐστίαστηκε εἰδικότερα σ' αὐτὸ κατὰ τὴν ἐπίβλεψη τῆς μεταπτυχιακῆς διπλωματικῆς ἐργασίας τοῦ Πολυκάρπου Τύμπα³, ὁ ὁποῖος καὶ ἀξιοποίησε (μὲ προφορικὴ ὑπόδειξη τοῦ Γρηγορίου Ἀναστασίου) ἐπιπρόσθετη σχετικὴ μαρτυρία τοῦ Γρηγορίου Στάθη⁴, γιὰ τὴ σωζόμενη ἐξήγησή του ἀπὸ τὸν Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα⁵. Βάσει αὐτῆς τῆς ἐξηγημένης ἐκδοχῆς του, τὸ ἐν λόγῳ μάθημα ἐνετάχθη στὸ ρεπερτόριο τοῦ χοροῦ ψαλτῶν «Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης» καὶ μελετήθηκε συστηματικὰ, κατὰ τὴν τελευταία διετία, ὑπὸ τὴν προοπτικὴ τῆς ψαλτικῆς ἐπιτέλεσής του. Ἐπιπλέον, ἀξιοποιώντας τὴ διαρκoῦσα προσωπικὴ ἔρευνα γιὰ τὴν ἐτοιμασία ἐνὸς ἀναλυτικοῦ καταλόγου τῶν μουσικῶν χειρογράφων τῆς συλλογῆς Παναγιώτη Γριτσάνη⁶, λαμβάνοντας δὲ ὑπόψιν καὶ

¹ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, «Ἰωάννης Κουκουζέλης, ὁ μαῖστωρ καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ», *Ανατύπωσις ἐκ τοῦ ΙΔ' τόμου τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν*, ἐν Ἀθήναις 1938, σσ. 49-50 [=E], ὅπου τὸ κείμενο τοῦ ἐν λόγῳ μαθήματος δημοσιεύεται ἀπὸ τὸν κώδικα Μεγίστης Λαύρας Λ 166 (τοῦ 15^{ου} αἰ.), φ. 163ν [=A], ὡς μελώδημα Ἰωάννου τοῦ Κουκουζέλη.

² Γρ. Θ. Στάθη, *Ἡ δεκαπεντασύλλαβος ὑμνογραφία ἐν τῇ βυζαντινῇ μελοποιίᾳ καὶ ἔκδοσις τῶν κειμένων εἰς ἐν Corpus*, Ἀθήναι 1977, σ. 208, κείμενο ὑπ' ἀριθμὸν 76 [=Σ], ὅπου τὸ κείμενο τοῦ ἴδιου μαθήματος δημοσιεύεται ἐπίσης ἀπὸ τὸν παραπάνω κώδικα Μεγίστης Λαύρας Λ 166, ὡς μελώδημα, ὅμως, ἀδήλου.

³ Πολυκάρπου Αθ. Τύμπα, *Τὸ “εἰς τοὺς ὀκτῶ ἤχους ψαλλόμενον” κυριακὸ κοινωνικὸ Πέτρον τοῦ Μπερεκέτη: μιὰ μοτιβικὴ σπουδὴ στίς ἀνά ἤχους ἐξηγητικὲς διαφοροποιήσεις ἐνὸς ἐνιαίου μελικοῦ ἀρχετύπου*, Ἀθήνα 2019 [Τμῆμα Μουσικῶν Σπουδῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν | «Ἐργαστήριον Βυζαντινῆς Μουσικολογίας»], σ. 17, ὑπόσημ. 5.

⁴ Γρ. Θ. Στάθη, *Οἱ ἀναγραμματισμοὶ καὶ τὰ μαθήματα τῆς βυζαντινῆς μελοποιίας καὶ πανομοιότυπος ἔκδοσις τοῦ καλοφωνικοῦ στιχηροῦ τῆς Μεταμορφώσεως «Προτυπῶν τὴν ἀνάστασιν» μεθ' ὄλων τῶν ποδῶν καὶ ἀναγραμματισμῶν αὐτοῦ, ἐκ τοῦ Μαθηματαρίου τοῦ Χουρμούζιου Χαρτοφύλακος*, Ἀθήναι 1979, σ. 194. Τοῦ ἴδιου, *Τὰ πρωτόγραφα τῆς ἐξηγήσεως εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον σημειογραφίας. Β' τόμος. Ὁ Κατάλογος*, Ἀθήνα 2016, σ. 178 [πλήρης ἢ ἀναλυτικὴ καταλογογράφηση τῶν περιεχομένων τοῦ ἐν λόγῳ κώδικα (Μαθηματάριον, τόμος Ζ'-Τριώδιον, περὶ το 1830) στίς σσ. 192-197 καὶ 174-181. ἀντιστοίχως, τῶν παραπάνω δημοσιεύσεων].

⁵ ΜΠΤ 733, φφ. 169ν-176r: Ἐτερον, τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Κουκουζέλου· ψάλλεται δὲ εἰς τρεῖς ἤχους· πλ α', πλ β' καὶ λέγετος· ἦτοι, Πα, Πα καὶ Βον· χρειαῖα λοιπὸν ἐξηγηθῆναι ἐν ἐκάστη ἰδέᾳ τῶν εἰρημένων ἤχων, κατὰ μέρος [=X].

⁶ Βλ. Αχιλλέως Γ. Χαλδαιάκη, *Τὰ χειρόγραφα βυζαντινῆς μουσικῆς - Νησιωτικὴ Ἑλλάς. Κατάλογος περιγραφικὸς τῶν χειρογράφων μουσικῶν κωδίκων τῶν ἀποκειμένων ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν ἱερῶν μονῶν, τῶν ἱερῶν ναῶν, ὡς καὶ λοιπῶν συλλογῶν τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος*, τόμος Α', Ὑδρα, Ἀθήναι 2005. Πρβλ. καὶ τὰ ἀκόλουθα μελετήματα τοῦ ἴδιου: «Ἡ ψαλτικὴ παράδοση τῆς νήσου Ὑδρας. Α'. Ὑδραῖοι κωδικογράφοι, μελουργοὶ καὶ ψάλτες», *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν* ΛΒ' (1998-2000), σσ. 179-196 [καὶ ἀνάτυπο· Ἀθήνα 2000]. «Συνοπτικὴ θεώρηση τῆς ἑλληνικῆς ψαλτικῆς τέχνης. (Μὲ ἀφορμὴ τὰ ἀποκείμενα στὴν Ἄνδρo μουσικὰ χειρογράφα)», *Προβλήματα καὶ προοπτικὲς τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς. Πρακτικὰ συμποσίου ἑλληνικῆς μουσικῆς*.

τὴν ἐν τῷ μεταξὺ ἀνακοινωθεῖσα ὁμοειδῆ ἐργασία τῆς Δέσποινας Λουκίδου⁷, τὸ ἴδιο αὐτὸ μάθημα προσεγγίστηκε μὲ διάθεση ἀναλυτικότερης μουσικολογικῆς ἐντρύφησης καὶ βάσει τοῦ κώδικα Γριτσάνη 7 [=Γ]⁸, ὅπου καὶ ἐπίσης ἀνθολογεῖται, κατὰ τὴν πρωτότυπη σημειογραφικὴ διατύπωσή του⁹. Στὰ σχόλια ποὺ ἀκολουθοῦν καταγράφονται πρωτόλειες παρατηρήσεις σχετικὰ μὲ τὸ ποιητικὸ καὶ μουσικὸ κείμενο αὐτῆς τῆς ἐνδιαφέρουσας σύνθεσης.

~ ~ ~

Μιὰ κριτικὴ ἐπεξεργασία τοῦ δεκαπεντασυλλάβου ποιητικοῦ κειμένου τοῦ ἐν λόγῳ σταυροθεοτοκίου μαθήματος, ἢ διαμόρφωση τῆς ὁποίας κριθῆκε ἀπαραίτητη μετὰ τὴ μελέτη τῶν παραπάνω ὑποδειχθεισῶν χειρογράφων καὶ ἐντύπων πηγῶν, καταστρώνεται πρὸς τὸ παρὸν ὡς ἑξῆς:

*Πάθος σου βλέπων σταυρικὸν σκοτίζεται φωσφόρος
κλονεῖται φύσις ἅπασα, ῥήγνυνται πέτραι φόβῳ
τῶν μαιφόνων δὲ πληθὺς εἰς κακουργίαν τρέχει
καὶ σοῦ τιτρώσκουσι πλευρὰν καὶ μετὰ μόρον, Λόγε*
5 *προφήταις προλεχθεῖσα δὲ καὶ κόρη καὶ νεφέλη
ὡς κόρη πάσχει τὴν ψυχὴν, ὡς δὲ νεφέλη κούφη
σκοτίζεται τῇ φοβερᾷ τοῦ πάθους καταιγίδι
ὄμβρους δὲ χέει δάκρυα, ὥσπερ βροντὰς τοὺς γόους
τέκνον, βοῶσα, φίλτατον ἐκχέεις μοι καρδίαν*
10 *καὶ σπλάγχχνα πλήττεις καὶ ψυχὴν ρομφαίᾳ τῇ τοῦ πάθους*

---

2 ἅπασα Γ X: σύμπασα Ε Σ	5 προφήταις προλεχθεῖσα δὲ Ε Σ: προφήται προλεχθήσαν Γ X
8 βροντὰς Ε Σ: βροντᾶ Γ X	9 φίλτατον Γ X: μητρικῶς Ε Σ ἐκχέεις Ε Σ: ἐκχέη Γ X

---

*Ἀρχαία-Βυζαντινὴ-Παραδοσιακὴ-Νεώτερη. Ἄνδρος, 28-29 Αὐγούστου 1999, [Ἀθήνα 2000], σσ. 51-111 [καὶ ἀνάτυπο, μὲ ἰδιαίτερη σελιδαριθμηση, Ἀθήναι 2000]. «Περὶ τὴν καταλογογράφηση τῶν μουσικῶν χειρογράφων τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος», *Μουσικολογία* 16 (2002), σσ. 143-170.*

⁷ Despina Loukidou, "Observations on the melismatic texture of the staurotheotokion 'Πάθος Σου βλέπων σταυρικόν' by Saint John Koukouzeles", ἀνακοίνωση στὸ *First International Musicological e-Symposium: Melismatic Chant Repertoires*, τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν τοῦ ΑΠΘ καὶ τοῦ IMS Study Group Music of the Christian East and Orient, Θεσσαλονίκη, 12-14 Ἰουνίου, 2020 [ἀνέκδοτη· μὲ τὴν εὐγενῆ παραχώρηση τῆς συγγραφέως].

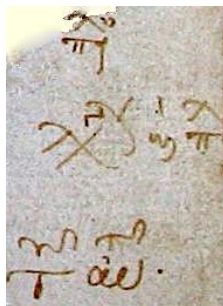
⁸ Γιὰ μιὰν πρωτογενῆ περιγραφή τοῦ ἐν λόγῳ κώδικα πρβλ. Διονυσίου Δημ. Παπαγιαννοπούλου, *Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης Παναγιώτου Γριτσάνη, ἐν Αθήναις 1937, σ. 13 (ἀριθμ. 12 [7])*. Μιχαήλ Γ. Ἀδάμη, «Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης Παναγιώτου Γριτσάνη, ἀποκειμένης νῦν ἐν τῇ ἱερᾷ μητροπόλει Ζακύνθου», *Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν ΔΕ'* (1966-67), σσ. 324-326 [ἀριθμ. 12 (7)].

⁹ Ὁ κώδικας Γριτσάνη 7 εἶναι ἓνα ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον ὀγκῶδες Μαθηματάριο τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, στίς σσ. 743-744 τοῦ ὁποίου καὶ ὑπὸ τὴν ἐνδειξη τοῦ αὐτοῦ (ἐνδειξη ποὺ παραπέμπει στὴν ἀμέσως προηγούμενη σχετικὴ μνεῖα τῆς σ. 742 τοῦ ἴδιου κώδικα: Ἐτερον, τοῦ αὐτοῦ κύρ Ἰωάννου Μαῖστορος τοῦ Κουκουζέλη καὶ Παπαδοπούλου· [ἦχος] πλ α' Ὁρώσα ξύλω σε σταυροῦ κρεμάμενον, θεέ μου) ἀνθολογεῖται τὸ ἐν λόγῳ μάθημα [=Εἰκόνα 1]. Ὁ κώδικας ἀποκτᾶ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, καθὼς τόσο στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἐξωφύλλου του [: αὐτὸ τὸ βιβλίον ὑπάρχει τοῦ μουσικολογικώτατου πρωτοψάλτου δανιήλ] ὅσο καὶ στὴ σ. 1 [: κ(αί) τόδε τοῦ λαμπαδαρίου δανιήλ] ἀπαντοῦν σημειώματα κατὰ τὰ ὁποῖα τὸ χειρόγραφο ἦταν στὴ κατοχὴ Δανιήλ τοῦ πρωτοψάλτου. Ἐπιπλέον, στὴ σ. [Β'] τοῦ ἴδιου χειρογράφου ἐντοπίζεται ἀπόπειρα μεταγραφῆς τοῦ κεφαλαιογράμματος ἀρκτικού ἐπιτίτλου τοῦ κώδικα, ὡς ἀκολουθῶς: *τόσον ἐδυνήθημεν εὐρεῖν· εἰ δὲ τις ἄλλος τὰ ἐλλείποντα ἀποπληρώσει, ἐπαινετὸς καὶ μακαριστὸς· πρωτοψάλτης Κωνσταντῖνος τῆς Μ. Ἐκκλησίας· 1821.*

Κατὰ τὴν παροῦσα ἐπιτέλεση τοῦ μαθήματος χρησιμοποιήθηκε ἡ παραπάνω ἐκδοχὴ τοῦ δεκαπεντασυλλάβου ποιήματος. Ἐπιπροσθέτως, εἶναι ἀξιοπαρατήρητο ὅτι ἀπὸ τὸ προπαρατεθὲν κριτικὸ ὑπόμνημα τεκμαίρεται παράλληλα (βάσει, τουλάχιστον, μιᾶς πρωτογενοῦς ἀποτίμησης τῆς παράδοσης τοῦ ποιητικοῦ κειμένου τοῦ παρόντος μαθήματος) ἡ σύμπλευση ὄχι μόνον τῶν πηγῶν Ε & Σ (προφανέστατα, καθὼς στηρίζονται ἀμφοτέρως στὴν πηγὴ Δ) ἀλλὰ καὶ τῶν πηγῶν Γ & Χ· βάσει τῆς τελευταίας διαπίστωσης, θὰ μπορούσε ἴσως νὰ ὑπονοηθεῖ ἐδῶ ὅτι ἀναδεικνύεται ἔμμεσα καὶ ἡ πιθανὴ ἀνάλογη πηγὴ τῆς ἐξήγησης τοῦ Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

~ ~ ~

Ἡ μουσικολογικὴ προσοχὴ, βεβαίως, ἐστιάζεται στὴν κατὰ τρεῖς διαφορετικοὺς ἤχους δυνατότητα ἐρμηνείας τοῦ συγκεκριμένου μαθήματος. Ἡ τρισὴ αὐτὴ ἠχητικὴ προοπτικὴ ἐπισημαίνεται στὴν ἀκόλουθη ἔνδειξη, σημειωμένη ὡς χαρακτηριστικὴ ἀρκτικὴ μαρτυρία τοῦ μαθήματος, στὴ δεξιὰ ὠα τῆς σ. 743 τοῦ κώδικα Γριτσάνη 7:

Στὸ ἀνάλογο προμνημονευθὲν ἐπίτιτλο τῆς παραδεδομένης ἐξήγησης τοῦ ἴδιου μαθήματος, ὁ ἐξηγητὴς διδάσκαλος Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ ἐπισημαίνει αὐτὴν τὴν τρισὴ ἠχητικὴ προοπτικὴ ἀναλυτικότερα: «ψάλλεται δὲ εἰς τρεῖς ἤχους· πλ α', πλ β' καὶ λεγετος· ἦτοι, Πα, Πα καὶ Βου· χρεια λοιπὸν ἐξηγηθῆναι ἐν ἐκάστη ἰδέα τῶν εἰρημένων ἤχων, κατὰ μέρος»¹⁰.

Τὸ ἀξιοπαρατήρητο γεγονός τῆς δυνατότητας πολύηχης ἐρμηνείας μουσικοῦ κειμένου ἀρχετυπικῶς παρασημασμένου κατὰ ἐνιαῖο τρόπο ἔχει ἤδη ἀρκούντως σχολιασθεῖ¹¹. Μέσω ἐνὸς εἰδικοῦ πίνακα, ποὺ παρατίθεται στὸ τέλος τοῦ παρόντος κειμένου [=Πίνακας 1], παρέχεται ἡ ἄμεση δυνατότητα παράλληλης παρακολούθησης τῶν ἀρχετυπικῶν σημειογραφικῶν ἐπιλογῶν καὶ τῶν καθ' ἕκαστον τῶν ὀρισμένων ἤχων ἐξηγήσεών τους. Πάντως, ἡ ὄντολογικὴ ἐπιταγὴ αὐτῆς τῆς ἐπιλογῆς, οἱ βαθύτεροι λόγοι καὶ τὰ οὐσιώδη αἷτια τῆς ἐν λόγῳ τρισῆς ἠχητικῆς προοπτικῆς, εἶναι σκόπιμο νὰ τροφοδοτήσουν περαιτέρω διεισδυτικὲς μουσικολογικὲς ἀναζητήσεις· πρόκειται γιὰ πλουραλιστικὴ αἰσθητικὴ ἐπιλογὴ ἢ γιὰ ἐπιτελεστικὴ προοπτικὴ ἐνδελεχοῦς τροπικῆς σπουδῆς; Τὸ ἐρώτημα εἶναι δυσκολοαπάντητο· ἡ ἀκολουθοῦσα ἐπισκόπηση τῆς δομῆς τοῦ μαθήματος συμβάλλει ἴσως σὲ μιὰν πρωτογενῆ ἀπόπειρα ἀπάντησής του.

¹⁰ ΜΠΤ 733, φ. 169v.

¹¹ Πρβλ. παραπάνω, ὑπόσημ. 3, ὅπου ἐπισημαίνεται καὶ ἡ περαιτέρω σχετικὴ βιβλιογραφία.

Στή μελετηθεῖσα πηγή Γ, οἱ δεκαπεντασύλλαβοι στίχοι (καθὼς καὶ τὰ ἐπιμέρους ἡμιστίχια) αὐτοῦ τοῦ μαθήματος ἐπισημαίνονται, κατὰ τὰ συνήθη¹², μὲ στίξη τελείας στὸ τέλος ἐκάστου¹³. ὁ τελευταῖος στίχος (10), ἐπαναλαμβάνεται, ὡς κατακλεῖδα πλήρους τοῦ μαθήματος (10α). Ἐπιπροσθέτως, ὅμως, στὴν ἴδια πηγή παρασημαίνονται μαρτυρίες (ἐκδοχῶν τοῦ πλαγίου τοῦ πρώτου ἤχου, κατὰ τὸν ὁποῖο φέρεται παρασημασμένο τὸ σύνολο τοῦ μαθήματος) στὴν ἀρχὴ συγκεκριμένων σημείων τοῦ ὄλου ποιήματος· συγκεκριμένα, καὶ ἐκτὸς τῆς παραπάνω ἤδη ἐπισημανθείσας ἀρκτικῆς μαρτυρίας, στὴν ἀρχὴ τῶν στίχων 4, 6, 8, 9 καὶ 10. Ἔτσι, βάσει τῶν τελευταίων μαρτυρικῶν ἐνδείξεων, ἢ κατὰ τὴ μελοποιητικὴ μεταχείριση τοῦ μαθήματος δομὴ τῆς σύνθεσης φαίνεται νὰ διαμορφώνεται σὲ ἕξι μέρη, ὡς ἀκολούθως:

Α		
1		Πάθος σου βλέπων σταυρικὸν σκοτίζεται φωσφόρος
2		κλονεῖται φύσις ἅπασα, ῥήγγυνται πέτραι φόβῳ
3		τῶν μαιφόνων δὲ πληθὺς εἰς κακουργίαν τρέχει
Β		
4		καὶ σοῦ τιτρώσκουσι πλευρὰν καὶ μετὰ μόρον, Λόγε
5		προφήταις προλεχθεῖσα δὲ καὶ κόρη καὶ νεφέλη
Γ		
6		ὡς κόρη πάσχει τὴν ψυχὴν, ὡς δὲ νεφέλη κούφη
7		σκοτίζεται τῇ φοβερᾷ τοῦ πάθους καταιγίδι
Δ		
8		ὄμβρους δὲ χέει δάκρυα, ὥσπερ βροντὰς τοὺς γόους
Ε		
9		τέκνον, βοῶσα, φίλτατον ἐκχέεις μοι καρδίαν
ΣΤ		
10		καὶ σπλάγχνα πλήττεις καὶ ψυχὴν ρομφαία τῇ τοῦ πάθους
10α		καὶ σπλάγχνα πλήττεις καὶ ψυχὴν ρομφαία τῇ τοῦ πάθους

¹² Πρβλ. Jørgen Raasted, "Some observations on the structure of the Stichera in Byzantine Rite", *Byzantion* 28 (1958), 529-541. Idem, *Intonation Formulas and Modal Signatures in Byzantine Musical Manuscripts*, Copenhagen 1966, pp. 55-76. Christian Troelsgård, "Musical Notation and Oral Transmission of Byzantine Chant", *Classica et Mediaevalia* 50 (1999), 249-257. Φλώρα Κρητικοῦ, *Ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος στὴ βυζαντινὴ καὶ μεταβυζαντινὴ μελοποιία*, Ἀθήνα 2004, σ. 287. Maria Alexandru, «Αναλυτικὲς προσεγγίσεις καὶ ἰχνηλασία τοῦ κάλλους στὴ Βυζαντινὴ Μουσικὴ. Ὁ εὐχαριστήριος ὕμνος *Σὲ Ὑμνοῦμεν*», *Μουσικὴ Θεωρία καὶ Ἀνάλυση-Μεθοδολογία καὶ Πράξη. Πρακτικὰ Συμποσίου*, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 321 (ὑπόσημ. 41). Achilleas G. Chaldaeakes, "The story of a composition or 'Adventures' of written melodies, during Byzantine and post-Byzantine era", στὸ Gerda Wolfram-Christian Troelsgård (ἐπιμ.) *Tradition and Innovation in Late-and Post-Byzantine Liturgical Chant II. Proceedings of the Congress held at Hernen Castle, The Netherlands, 30 October-3 November 2008*, Leuven-Paris-Walpole, MA 2013, σσ. 269-270 (ὑπόσημ. 16).

¹³ Μόνον μεταξύ τῶν στίχων 2 & 3 δὲν στίζεται τελεία· τὸ γεγονός ὑποδεικνύει, προφανῶς, τὸ ἀδιάκοπο τῆς ἐρμηνευτικῆς συνέχειας ποὺ ἐπιβεβλημένα καθίσταται ἀναγκαῖο στὸ συγκεκριμένο σημεῖο, λόγω τῆς ἐκεῖ ἰδιαίτερης μελικῆς ἀνάπτυξης.

Ὁ Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ ἐξηγεῖ, ὅπως ἐμμέσως προεπισημάνθηκε, τὸ ἐν λόγῳ μάθημα σὲ τρεῖς διαφορετικές, ἐνιαῖες καὶ αὐτοτελεῖς, ἠχητικές ἐκδοχές, ἥτοι στοὺς ἤχους, κατὰ σειράν, πλάγιο τοῦ πρώτου¹⁴, λεγετο¹⁵ καὶ πλάγιο τοῦ δευτέρου¹⁶. Λαμβάνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ αὐτὴν τὴν «ιδέα» τῆς «κατὰ μέρος» ἐνιαίας ἠχητικῆς προσέγγισης, ἢ κατὰ τὴν παρούσα ἐπιτέλεση ἐρμηνεία τοῦ μαθήματος ἐπιχειρήθηκε, χάριν περαιτέρω ἀσκήσεως καὶ διεισδυτικότερης σπουδῆς, κατὰ μιὰν ἐνιαία τρίηχη ἐκδοχὴ· ἢ μορφή αὐτῆς τῆς τρίηχης ἐκδοχῆς τοῦ μαθήματος διαμορφώθηκε ὡς ἀκολούθως:

A		
πλ α'	1	<i>Πάθος σου βλέπων σταυρικὸν σκοτίζεται φωσφόρος</i>
λεγετος		<i>Πάθος σου βλέπων σταυρικὸν σκοτίζεται φωσφόρος</i>
πλ β'		<i>Πάθος σου βλέπων σταυρικὸν σκοτίζεται φωσφόρος</i>
B		
πλ β'	2	<i>κλονεῖται φύσις ἅπασα, ῥήγνυνται πέτραι φόβῳ</i>
	3	<i>τῶν μαιφόνων δὲ πληθὺς εἰς κακουργίαν τρέχει</i>
λεγετος	4	<i>καὶ σοῦ τιτρώσκουσι πλευρὰν καὶ μετὰ μόρον, Λόγε</i>
	5	<i>προφήταις προλεχθεῖσα δὲ καὶ κόρη καὶ νεφέλη</i>
πλ α'	6	<i>ὡς κόρη πάσχει τὴν ψυχὴν, ὡς δὲ νεφέλη κούφη</i>
	7	<i>σκοτίζεται τῇ φοβερᾷ τοῦ πάθους καταγιῖδι</i>
AA		
πλ α'	8	<i>ὄμβρους δὲ χέει δάκρυα, ὥσπερ βροντὰς τοὺς γόους</i>
λεγετος	9	<i>τέκνον, βοῶσα, φίλτατον ἐκχέεις μοι καρδίαν</i>
πλ β'	10	<i>καὶ σπλάγχνα πλήττεις καὶ ψυχὴν ρομφαία τῇ τοῦ πάθους</i>
A'		
πλ α'	10α	<i>καὶ σπλάγχνα πλήττεις καὶ ψυχὴν ρομφαία τῇ τοῦ πάθους</i>
λεγετος		<i>καὶ σπλάγχνα πλήττεις καὶ ψυχὴν ρομφαία τῇ τοῦ πάθους</i>
πλ β'		<i>καὶ σπλάγχνα πλήττεις καὶ ψυχὴν ρομφαία τῇ τοῦ πάθους</i>

Κατὰ τὴν παραπάνω δομὴ, μέσῳ τοῦ πρώτου (1) καὶ τοῦ τελευταίου (10α) στίχου τοῦ μαθήματος, διαμορφώνεται εὐκρινῶς, ἐκατέρωθεν τῆς ὅλης σύνθεσης [μέρη A & A'], ἡ ἐξαρχῆς καθορισμένη τριπλῆ ἠχητικὴ ἐπιλογή, ἢ ὁποία καὶ ἀναπτύσσεται κατὰ τὴν παραδεδομένη ἀπὸ τὸν Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα ροὴ ἐναλλαγῆς συντριῶν τῶν ἤχων (πλ α' → λεγετος → πλ β'). Στὸ κέντρο, δεσπάζει ἓνα τμῆμα διαφορότροπης ἠχητικῆς ἀνάπτυξης [μέρος B], ἐκτυλισσόμενο ἀνὰ δύο στίχους τοῦ μαθήματος (2-3|4-5|6-7), ὅπου ἡ παραπάνω ροὴ τῶν ἤχων ἀναδιατάσσεται, προτασσομένου τοῦ πλ β' καὶ ἐπιτασσομένου τοῦ πλ α', ἐνῶ ἀκολουθεῖ ἓνα τμῆμα ὁμοειδοῦς πρὸς τὰ ἐκατέρωθεν ἠχητικῆς ἀνάπτυξης [μέρος AA], ἐδρασμένο ὁμῶς ἐπὶ τριῶν διαφορετικῶν στίχων (8-9-10).

¹⁴ ΜΠΤ 733, φφ. 169v-171v: *Τὸ παρὸν ἤχος πλ α'* [βλ. στὸ τέλος τοῦ παρόντος κειμένου, τὸ μουσικὸ παράδειγμα ὑπ' ἀριθμὸν 1].

¹⁵ ΜΠΤ 733, φφ. 171v-174r: *Τὸ αὐτὸ στιχηρὸν, εἰς τὴν ιδέαν τοῦ λεγετος* [βλ. στὸ τέλος τοῦ παρόντος κειμένου, τὸ μουσικὸ παράδειγμα ὑπ' ἀριθμὸν 2].

¹⁶ ΜΠΤ 733, φφ. 174r-176r: *Τὸ αὐτὸ στιχηρὸν καὶ εἰς τὴν ιδέαν τοῦ πλ β'* [βλ. στὸ τέλος τοῦ παρόντος κειμένου, τὸ μουσικὸ παράδειγμα ὑπ' ἀριθμὸν 3].

Ἐν προκειμένῳ, ἐπελέγη ἡ μακροδομικὰ ὁμαλὴ ἡχητικὴ μετάβαση ἀπὸ ἤχου εἰς ἤχον, εἴτε διὰ τῆς ἡχητικῆς ταύτισης (μέρη Α πρὸς Β καὶ Β πρὸς ΑΑ), εἴτε διὰ τῆς ἐπιλογῆς πλέον βατῶν ἡχητικῶν μεταβάσεων (μέρη ΑΑ πρὸς Α'), χωρὶς ὅμως νὰ ἀποφεύγονται μικροδομικὰ καὶ ἄλλες, πρωτογενῶς ξενίζουσες, ἡχητικὲς μεταβάσεις (γιὰ παράδειγμα, στίχοι 2-3 πρὸς 4-5 ἢ 8 πρὸς 9): πάντως, ὅλοι οἱ παραπάνω ἡχητικοὶ μετασχηματισμοὶ ἐπιχειροῦνται ἐδρασμένοι ἐπὶ τῆς ἰδίας τονικῆς βάσης. Ἄς σημειωθεῖ, γενικότερα, ὅτι ἡ τεχνικὴ τῆς κατὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ παρόντος μαθήματος ἐναλλαγῆς τῶν ἤχων πρέπει νὰ κατανοηθεῖ κυκλικά καὶ ὄχι ὀριζόντια, καθὼς ἡ συνεχῆς κατάδειξη τῆς ἐν προκειμένῳ τριηχίας δημιουργεῖ ποικιλότροπα συμπλέγματα ἐνώσεων καὶ ἀλληλοδιαδοχῆς τῶν ὀρισμένων ἤχων¹⁷.

Σημειωτέον, τέλος, ὅτι στὴν τελικῶς ἐπιλεγείσα, κατὰ τὴν παρούσα ἐπιτέλεση, μορφολογικὴ δομὴ τῆς σύνθεσης διασώζονται καὶ στοιχεῖα τῆς πρωτογενοῦς δομικῆς κατάστρωσής της· διαφυλάσσεται, αἴφνης, τόσο τὸ ἐνιαῖο προοιμακὸ σχῆμα τῶν τριῶν πρώτων στίχων, ὅσο καὶ τὸ καταληκτικὸ ὁμοειδὲς τοῦ τελευταίου, διὰ τῆς ἐπανάληψης διπλασιαζομένου, στίχου (παρότι ὁ πρῶτος καὶ ὁ τελευταῖος στίχος ἀποδίδονται ἐν προκειμένῳ κατὰ συντρεῖς τοὺς ὀρισμένους ἤχους), ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ ὑπολειπόμενα τμήματα τῶν κατὰ ζεύγη (4-5 | 6-7) ἢ μεμονωμένως (8 & 9) ἀναπτυσσομένων στίχων· μάλιστα, ἡ περίπτωση τοῦ ζεύγους στίχων 6-7, πού στὴν πηγὴ Γ μαρτυρεῖται ὑπὸ τὴν ἀκόλουθη, προεπισημανθεῖσα, χαρακτηριστικὴ ἔνδειξη , εἶναι ἄκρως ὑπαινικτικὴ γιὰ τὴν ἐγκιβωτισμένην στὸ παρὸν μάθημα δυνατότητα ἐπιλογῆς τῆς προτιμητέας ἐρμηνείας ὀρισμένων τμημάτων του μὲ κριτήριον τὴν κατ' ἤχον ἀρμοδιότερη τροπικὴ ἀνάπτυξί τους.

~ ~ ~

Ἡ παρούσα ἐπιτέλεση τοῦ σταυροθεοτοκίου μαθήματος *Πάθος σου βλέπων σταυρικόν, πέρα ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν, τὴν ἐρευνητικὴν ἢ καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν διάστασίν της, φιλοδοξεῖ νὰ ἀναδείξει μᾶλλον παρὰ νὰ ἀπαντήσῃ στὸ ἀνοικτὸ μουσικολογικὸ ἐρώτημα πού στοιχειοθετεῖται εὐθέως ἀπὸ τὴν δυνατότητα πολύηχης ἐρμηνείας μουσικοῦ κειμένου ἀρχετυπικῶς παρασημασμένου κατὰ*

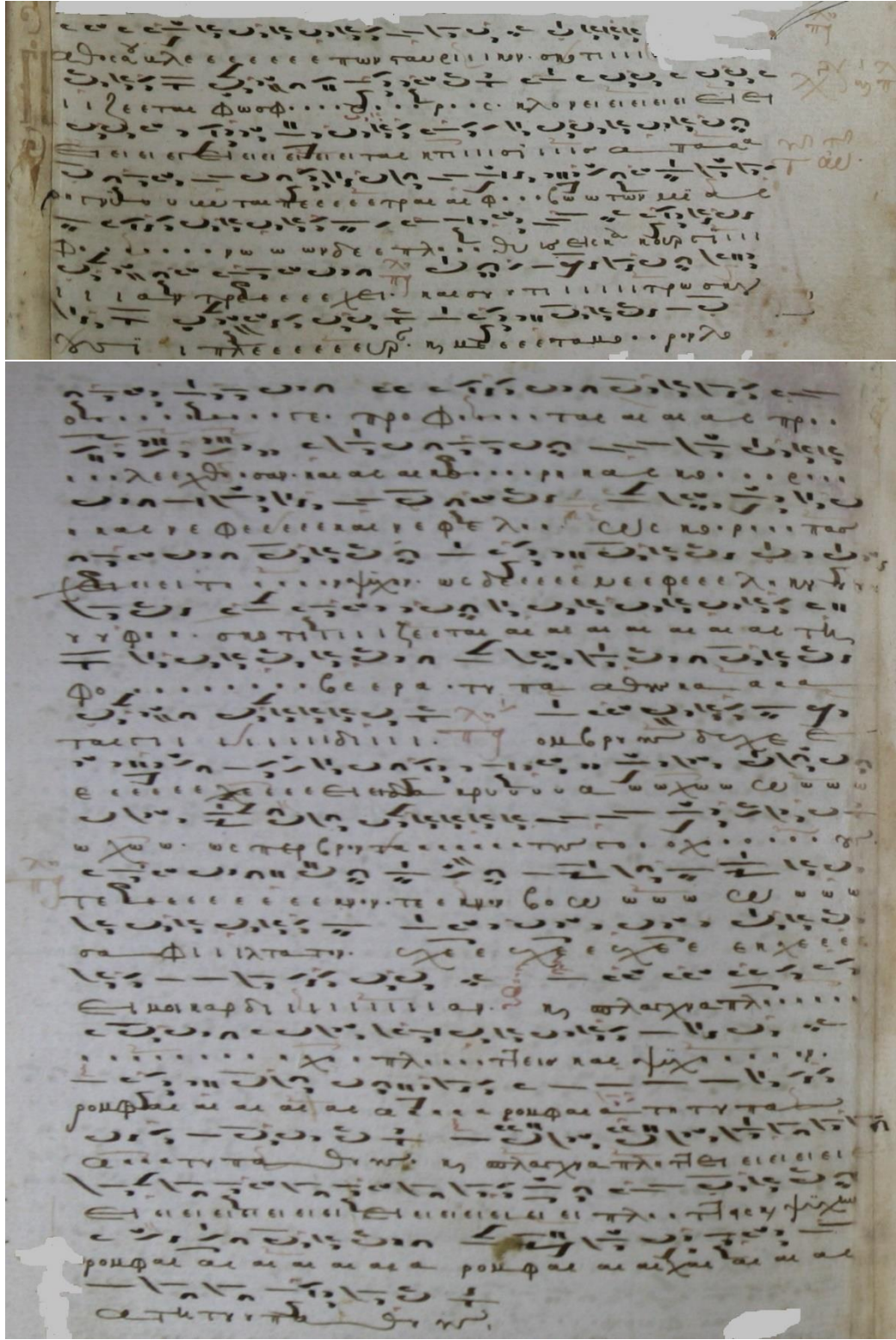
¹⁷ Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ἡχητικὲς μεταβάσεις, ὅπως γιὰ παράδειγμα ἐκείνες μεταξὺ τῶν στίχων 2-3 πρὸς 4-5 ἢ 9 πρὸς 10), ἀνακαλοῦν στὴ μνήμη θεωρητικὲς νοουθεσίαι παρόμοιαι τῆς ἐπόμενης τοῦ Ἰωάννου Λάσκαρη: «καὶ ὁ μέσος τοῦ τετάρτου ὁ πλάγιος τοῦ δευτέρου , ὃ καὶ καλεῖται λέγετο

· τὸ γὰρ λέγετό ἐστὶν πλάγιος δευτέρου καὶ βαρὺς ». Βλ. Ἀντωνίου Ε. Ἀλυγιζάκη, *Ἡ ὀκταχία στὴν ἑλληνικὴ λειτουργικὴ ὕμνογραφία*, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 239²¹⁻²³. πρβλ. Achilleas G. Chaldaeakes, "A new reading of John Laskaris' Explanation and Modulation of the Musical Art: Towards a Critical Edition of Laskaris' Theoretical Treatise", στὸ Peno Sara Vesna & Moody Ivan (ἐπιμ.) *Aspects of Christian Culture in Byzantium and Eastern Christianity. Word, Sound and Image in the Context of Liturgical and Christian Symbolism*, Belgrade 2017, σσ. 55-84 [= «Μία νέα ἀνάγνωση τῆς Παραλλαγῆς τῆς Μουσικῆς Τέχνης: πρὸς μιὰ κριτικὴ ἔκδοση τῆς θεωρητικῆς συγγραφῆς Ἰωάννου τοῦ Λάσκαρη», στὸ Ἀχιλλέως Γ. Χαλδαϊάκη, *Βυζαντινομουσικολογικά*, Α' τόμος: Θεωρία, Ἀθήνα 2014, σσ. 187-230]. Τοῦ ἰδίου, "John Laskaris's Modality Schema", *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ΜΔ'* (2013-2020), 13-50.

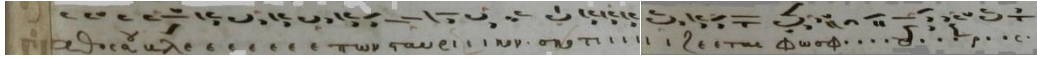
ένιαίο τρόπο: αυτή ή πλουραλιστική δυνατότητα τροπικής έπιλογής πρέπει να διερμηνευθεί περιχαρακωμένα, ως οδηγούσα άυστηρά και μόνον σε άυτοτελείς ήχητικές έκδοχές, ή είναι θεωρητικά θεμιτό και έπιτελεστικά γοητευτικό να προσεγγισθεί δυνητικά και υπό πλέον «τρεπτικούς» ήχητικούς συνδυασμούς, βάσει τών όποιών θα προέκυπταν ανάλογες τής παρούσας «πολύηχες» προτάσεις;

~ ~ ~

Εικόνα 1. Κώδικας Γριτσάνη 7, σσ. 743-744:

Πίνακας 1. Η για την παρούσα επίτευξη διαμορφωθείσα σημειογραφική καταγραφή του σταυροθεοτικίου μαθήματος Πάθος σου βλέπων σταυρικόν, κατά την ἐξήγηση Χουρμουζίου του Χαρτοφύλακος¹⁸, με παράλληλη τμηματική παράθεση τῆς πρωτότυπης καταγραφῆς του, εἰλημμένης ἀπὸ τὸν κώδικα Γριτσάνη 7, σσ. 743-744:

1. Πάθος σου βλέπων σταυρικὸν σκοτίζεται φωσφόρος

Ἦχος ᾠδῆ Πά

Π α α θ ο ο πα θος σου βλε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

χ ε ε ε ε χ ε ε ε ε πω ω ω ω ω ω ων στα α α

αυ ρι ι ι βλε πω ω ων στα α α αυ ρι ι ι κο ο ο

ον σκο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο π ι ι ι ι ι ι

ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ζε ε ε

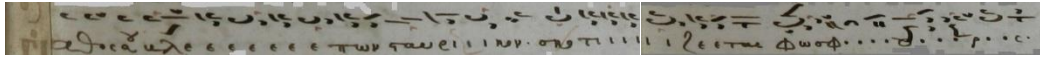
σκο π ζε ε ται και αι αι φω ω ω ω ω ω ω σφο ο ο ο

ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ?ο ο ο

ο ο χ ο ο ο ο ο ο ο ο ρ ο ο σ

¹⁸ Κατὰ τὴν ἀκολουθοῦσα μεταγραφὴ, ἐπὶ τῆς παραδεδομένης ἐξήγησης Χουρμουζίου τοῦ Χαρτοφύλακος ἐπιχειρήθηκαν ἐπουσιώδεις ἐν πολλοῖς ρυθμικὲς παρεμβάσεις, πρὸς διευκόλυνση τῆς παρούσας ἐπιτέλεσης, διορθώθηκαν δὲ σιωπηρὰ εὐάριθμα προφανῆ σημειογραφικὰ ἀβλεπτήματα· προσετέθησαν, τέλος, ἐπισημάνσεις τῶν ρυθμικῶν ποδῶν καὶ τῶν ἰσοκρατημάτων. Πιστὴ μεταγραφὴ τῆς τρισσῆς ἐξήγησης Χουρμουζίου τοῦ Χαρτοφύλακος (ἀπὸ τὸν κώδικα ΜΠΤ 733, φφ. 169ν-176τ) καταχωρίζεται στὴ συνέχεια [=μουσικὰ παραδείγματα ὑπ' ἀριθμὸν 1-3]· ἡ ἠλεκτρονικὴ στοιχειοθεσίᾳ τῶν τελευταίων μουσικῶν παραδειγμάτων ἐγίνε ἀπὸ τὸν Πολύκαρπο Τύμπα, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνονται καὶ ἐντεῦθεν ἐγκάρδιες εὐχαριστήριες προσηρήσεις.

Ἦχος λτος Βου^ξ

Π ^B α θο ο πα α α θος σϷ βλε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

^N χε ε ε ε ε ε ε χε ε ε ε πω ω ω ω ω ω ω ω

^M ^B στα αυ ρι ι ι βλε ε ε πω ω ω στα α αυ ρι κο ον

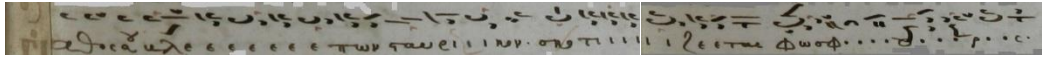
σκο ο ο ο ο ο ο ο ο ο π ι ι ι χι ι ι ι χι

^H ι ι ι ι ι ζε ε ε σκο π ι ζε ται αι αι και αι αι

^B αι αι φω ω ω ω ω ω σφο ο ο ο ο ο ο ο ο ο

ο ο ο ο ο ο ο ο ρο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο

ο φω σφο ο ο ρο ος

Ἦχος Πά

Π α θ ο πα α θ ο ος σα β λ ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

χ ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε π ω ω ω ω ω ω ν σ τ α α

α αυ ρ ι ι ι ι β λ ε π ω ω ν σ τ α α α αυ ρ ι ι ι

κ ο ν σ κ ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο π ι ι ι χ ι ι ι

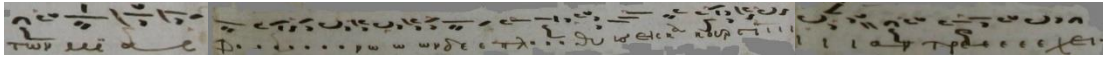
χ ι ι ι ι ι ζ ε ε ε σ κ ο π ι ζ ε τ αι αι αι αι

αι αι αι αι φ ω ω ω ω ω ω ω σ φ ο ο ο ο ο ο ο ο χ ο ο

ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο φ ω σ φ ο

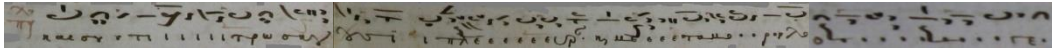
ο ο ο ρ ο ος

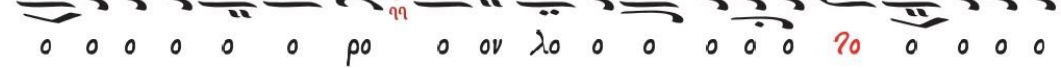
3. τῶν μαιφόνων δὲ πληθὺς εἰς κακουργίαν τρέχει

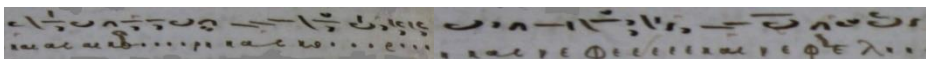
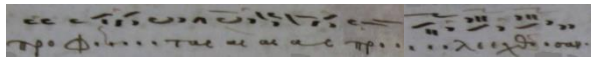
τω ω ω ω ω ω ν μ ι ι ι ι ι ι αι αι αι αι και αι
 αι αι αι αι των μι ι αι φο ο ο ο ο ο ο ο ο ο
 ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο νω ω ω ω ω ω ω
 ω ω ω ν δε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε πλη η η η η
 η θυ υ υς εις κα α α α α κχ ϝ ϝ ϝ ϝ ϝ ϝ
 ϝ ϝ ϝ ϝ γι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι
 χι ι ι ι α α α α αν τρε ε ε ε ε τρε ε
 ε ε ε ε χει ει

4. καὶ σοῦ πλώσκουσι πλευρὰν καὶ μετὰ μέρος, Λόγε

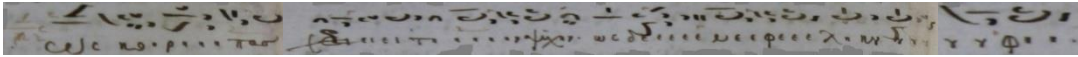
ᾠδὴ ^ξ
 Ἕχος Λατοῦ Βου

 και αι αι σα ς ς ς π ι ι ι ι ι ι ι ?ι ι ι ι

 ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ?ι ι ι ι τρω ω

 ?ω ω ω σα ς ς ς ς ς ς ς ς ς ς π τρωωσακ σα

 ι ι ?ι ι ι ι ι ι ι πλεε ε ε ε ε ε ε ε

 ε ε ε ε σα π τρω ω ω σα σα ι ι πλευ ρα αν και

 με ε ε ε ε ε χε ε ε ε ε τα α α α α μο ο

 ο ο ο ο ο ο ρο ο ον λο ο ο ο ο ο ?ο ο ο ο ο

 ο ο ο ο ο ο ο λο ο ο ο γε ε

5. προφήταις προλεχθείσα δὲ καὶ κόρη καὶ νεφέλη

προ φη η η η η η η η η η η η η η η η ?η η η
 ται αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι
 αϊς προ ο ο ο λε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε
 ε ε ε ε ε **λε** λε χθει ει ει ει ει ει **κει** ει ει ει
 ει ει ει σαα α α α δε ε ε ε ε **λε** ε ε προλε χθει ει
 σα δε ε ε **λε** ε ε και αι αι αι αι **και** αι αι κο ο
 ο ο ο ο ο ο ο και κο ο ο ο ο ρη η και αι αι κο
 ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ρη η η η η η η η η η
 η η η και αι αι αι νε ε φε ε ε ε **λε** ε ε ε ε ε
 ε ε ε ε ε ε ε ε και αι αι αι αι αι νε ε ε ε
 ε ε φε ε ε και νε φε ε ε λη η

δ. ὡς κόρη πάσχει τὴν ψυχὴν, ὡς δὲ νεφέλη κούφη

ᾠχος ᾠδῆ Πά

 ὡς κο ο ο ο ο ο ο ρη η η η η η η η η η

 πα α α α ασχει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει

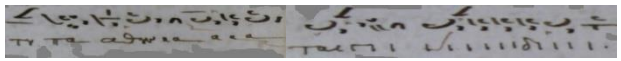
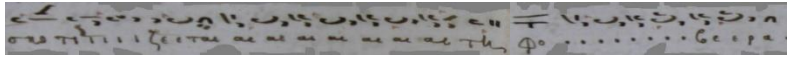

 ει τη η η η η η η η η η η η η η η ως κο ρη πα σχει

 την ψυ υ υ υ υ χη η ην ως δε ε ε ε χε ε ε

 ε ε νε ε ε ε ε ε φε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε λη η

 η κσ ς ς ς ς ς ς ς ως δε νε φε λη κσ ς ς ς

 ς ς φη η η

7. σκοπίζεται τῇ φοβερᾷ τοῦ πάθους καταγίδι

 σκο π ι ι ι ι ι ι ι ι ζ ε ε ε ε ε ε ε ε

 ται αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι και αι αι αι

 και αι αι αι αι αι αι τη η η φο ο φο ο ο ο ο ο

 ο ο ο ο ο ο ο ο χο ο ο φο ο ο ο ο ο ο ο βε τη φο

 ο βε ε ε ρα α τσ πα α α α α α α α α α

 θσ σ σς κα α α α α α α α α α α χα α α α α α α

 α ται αι αι αι αι αι αι γ ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι

 ι ι ι ι ι ι χι ι ι ι ι ι ι δι ι κα ται αι γ ι ι ι ι ι

 ι δι ι ι

10. καὶ σπλάγχνα πλήττεις καὶ ψυχὴν ρομφαίᾳ τῆ τοῦ πάθους

ᾠχος ᾠ Πά

και σπλα αγ χνα και σπλαγ χνα πλη η η η ?η η η η

η η η ?η η η η η η η η χη ?η χη η χη η η

η η η η πλη η η η η η ητ τει ει ει εις και αι αι αι αι

αι ψυ υ χη η η η η η η η η πληττεις και αι αι αι

αι αι ψυ υ υ και αι ψυ χη η η η η η η η ρομ

φαι αι αι αι αι και αι αι αι αι αι αι και αι αι

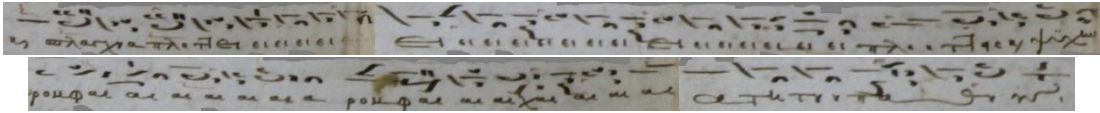
αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι και αι αι αι α α α

α α α α α α α α ρομ φαι α α τη τϛ ϛ πα

α α α α α α α α α α α α α α

χα α ?α α α α α α α χα α α α α θϛ τϛ

πα α α θϛ ϛ

10α. καὶ σπλάγχνα πλήττεις καὶ ψυχὴν ρομφαίᾳ τῆ τοῦ πάθους.

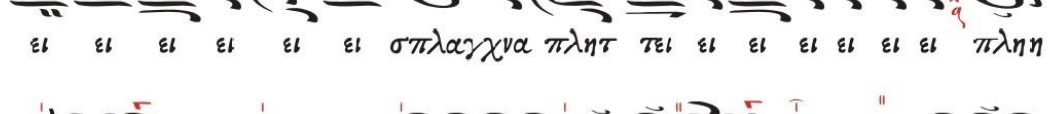
ᾠχος ᾠ Πά

 και σπλα^α α α αγ χνα α α α α α πλη η η ητ

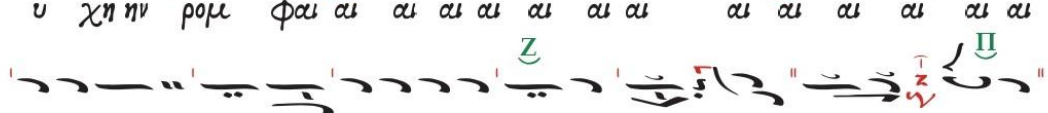

 τει ει ει ει ει ει ει ει ει ει χει ει ει ει ει ει

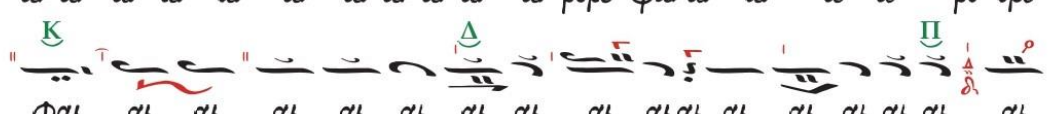

 ει ει χει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει

 ει ει χει ει ει ει ει ει ει ει ει χει ει

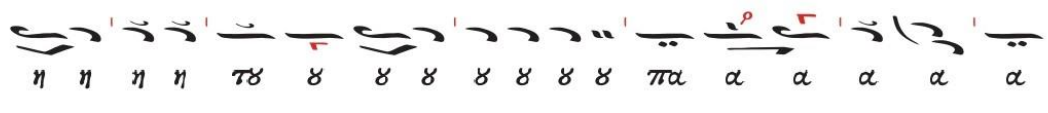

 ει ει ει ει ει ει σπλαγχνα πλητ τει ει ει ει ει ει πληη

 η η η η ητ τει ει ει ει ει εις και αι αι αι αι ψυ υ υ υ υ

 υ χηην ρομφαι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

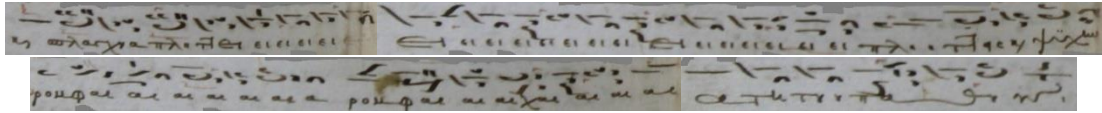

 αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι ρομφαι αι α α ρο ομ

 φαι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

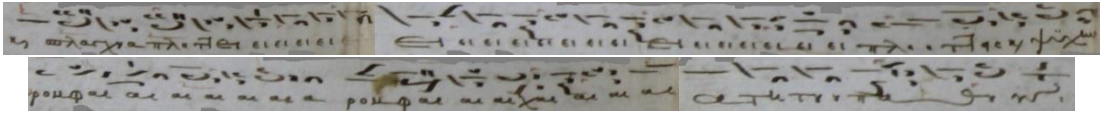

 αι αι αι αι αι αι και αι αι αι αι και αι αι α τη η

 η η η η τϷ Ϸ Ϸ Ϸ Ϸ Ϸ Ϸ πα α α α α

 α α τη τϷ Ϸ πα α α α α α α θϷ Ϸ Ϸ

και σπλα α α αγ χνα α α α α πλη η η η ητ
τει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει
ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει
χει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει
χει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει
ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει
ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει
η χη η η η ητ τει ει ει ει ει ει ει ει και αι χαι υ υ χη ην
ρομ φαι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι
αι αι αι αι αι αι αι αι αι ρομ φαι αι αι αι αι αι α α
ρομ φαι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι
αι αι αι αι αι αι αι χαι αι αι αι χαι αι αι αι αι α
τη η η η η η η τδ δ δ δ δ δ δ πα α α α α α
α α α α τη τδ πα α α θδ δς

Ἦχος λ' Πά

και σπλα α α α αγ χνα α α α α πλη η η η η η τ
 τει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει
 ει
 ει
 ει
 ει
 ει
 η η η η η τ τει ει ει ει ει ει ει εις και αι αι αι αι ψυ
 υ υ υ υ χη ην ρομ φαι αι αι αι αι αι αι αι αι
 αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι
 ρομ φαι αι αι αι αι α α ρο ομ φαι αι αι αι αι αι
 αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι χαι αι αι αι
 αι χαι αι αι αι αι α τη η η η η η η τϷ Ϸ Ϸ Ϸ
 Ϸ Ϸ Ϸ πα α α α α α α α α α α τη τϷ πα α α α
 α θϷ Ϸς

ω ω ηω ω ω ω ω ω ων δε ε με ε ε ε ε ε ε

πλη η η η η η η η η θυ υ υς εις κα α α α

α κσ ς ς ς ησ ς ς ς ς ςρ γι ι ι ι ι ι ι ι

ι ι ι ι ι ι ι ι χι ι ι α α α α α

αν τρε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε χει ει ει ει

και αι αι αι αι αι σσ ς ς ς τι ι ι ι ι ι ι ι

ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι τρω ω ηω ω ω ω σκσ ς ς ς

ς ς ς ς ς ς ς ς ς ς ς ς σι ι ι ηι ι ι ι

ι ι πλε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

ε ε ε ε ε ε ε ε ευ ρα α α α αν και με

ε ε ε χε ε ε ε ε τα α α α α α μο ο ο ο

ο ο ο ο ο ο ρο ο ο ον λο ο ο ο ο ο ο

ο ο ο ο χο ο ο ο ο λο ο ο ο ο ο

γε ε προ φη η η η η η η η η η η η

η η η η η η ται αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

αι αι αι αι αι αι προ ο ο ο ο η η η η η η η

η η η λε ε ε ε ε ε ε λε ε ε ε ε ε χθη η η η

η η η σα αν και αι αι αι αι αι αι κο ο ο ο ο

ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ρη η και αι αι αι αι αι αι κο

ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ρη η η η η η

η η η η η η η και αι αι αι νε ε φε ε ε ε

λε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε και αι αι

αι αι νε ε ε ε ε φε ε ε και νε ε φε ε ε ε ε

ε λη η η η ως κο ο ο ο ο ο ο ο ο ρη η

η η η η η η η η πα α α α ασχει ει ει ει ει ει ει

ει ει ει ει ει ει ει τη η η η η η η η η η η

η ως κο ρη πα σχει ει την ψυ υ υ υ υ υ χη η η ην

ως δε ε ε ε χε ε ε ε ε νε ε ε ε ε ε φε ε

ε ε ε ε ε ε ε ε ε λη η η κϝ ϝ ϝ ϝ ϝ ϝ

ϝ ως δε νε φε λη η κϝ ϝ ϝ ϝ ϝ ϝ φη η η η

σκο τι ι ι ι ι ι ι ι ζε ε ε ε ε ε ε ε ε

ται αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

μαι αι αι αι αι αι αι τη η η φο ο ο ο ο ο ο ο ο ο

ο βε τη

φο ο βε ε ε ε ρα α τϝ πα α α α α α α α α α

α α ϑϝ ϝ ϝ ϝ κα α α α α α α α α α α χα α α α α

α α α α α ται αι αι αι αι αι γι ι ι ηι ι ι

ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι χι ι ι ι ι ι δι ι κα

ται αι γι ι ι ι ι ι δι ι ι ι ομ βρ ς ς

ς ς ς ς δε ε ε ε ε ε ε ε χε ε ε ε ε ε χε

ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε χε ε ε ιε

ε ε ε ε ε ε ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει δα α α

α α κρυ υ υ υ υ υ δα κρυ υ α α α α ω

ω ω ω ω χω ω ω ω χω ω ω ω ω ω

ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω χω ω

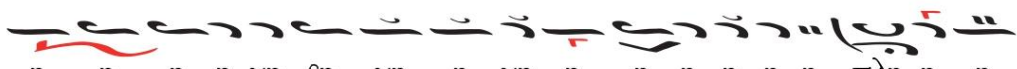
ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω σπε ε ε ε ε ε ερ

βρο ο ο ο ον τα α α α α α χα α α α α α χα

α α α α α τρ ς ς ς γο ο ο ο ο ο ο ο

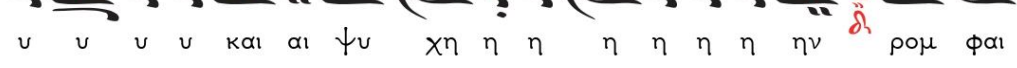

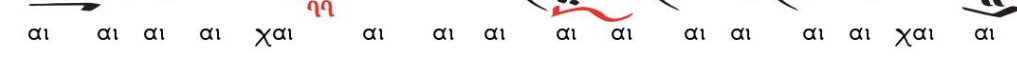

 πλη η η η ηη η η η η η ηη η η η

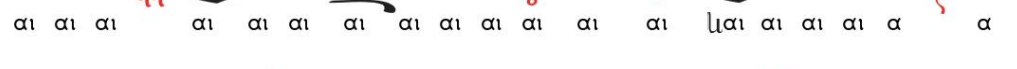

 η η η ηχη ηη χη η χη η η η η η η πλη η η

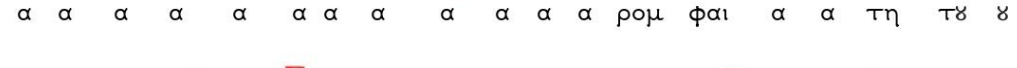

 η η η ητ τει ει ει εις και αι αι αι αι αι ψυ υ χη

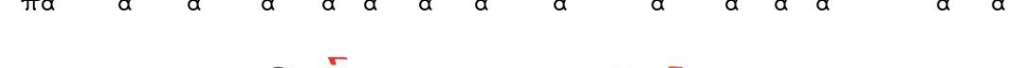

 η η η η η η η η πλητ τεις και αι αι αι αι αι αι ψυ

 υ υ υ υ και αι ψυ χη η η η η η η ην ρομ φαι

 αι αι αι αι χαι αι αι αι αι αι αι αι αι αι χαι αι

 αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

 α α α α α α α α α α α ρομ φαι α α τη τϛ Ϝ

 πα α α α α α α α α α α α α α α

 α α α χα α ηα α α α α α α α α χα α α

 α α ϑϛ Ϝ τϛ πα α α ϑϛ καισπλα α α αγχνα α α

 α α α α πλη η η ητ τει ει ει ει ει ει ει ει ει ει

ει ει χει ει ει ει ει ει Δ ει ει ει ει χει ει ει ει ει Γ

ει ει ει ει ηει ει ει ει ει Ε ει ει ει ει ει ει χει ει ει

ει ει ει Δ ει ει ει ει χει ει ει ει ει ει ει ει ει ει

ει ει ει σπλαγχνον πληητ τει ει ει ει ει ει ει πλη η η η η

η ητ τει ει ει ει ει εις και αι αι αι αι ψ υ υ υ υ υ χη

ην ρομ φαι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι ρομ φαι αι αι αι α α ρο ομ

φαι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι Δ

αι αι αι αι αι αι αι χαι αι αι αι αι αι χαι αι αι α

τη η η η η η τϝ ϝ ϝ ϝ ϝ ϝ ϝ πα α α α

α α α α α τη τϝ ϝ ϝ πα α α α α α α ϣ ϝ

ϝ ϝ ϝ ϝ ϝ ϝ π ϝ

Μουσικό Παράδειγμα 2. Η δεύτερη έκδοχή τῆς ἐξήγησης Χουρμουζίου τοῦ Χαρτοφύλακος· Τὸ αὐτὸ στιχηρὸν, εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ λεγετος (ΜΠΤ 733, φφ. 171v-174r):

Τὸ αὐτὸ στιχηρὸν, εἰς τὴν ἰδέαν τῆς λεγῆς βυ.

ξ
Ἥχος λεγῆς Βου

Π α θο ο πα α α θος σα βλε ε ε ε ε ε ε ε ε
ε χε ε ε ε ε ε ε ε χε ε ε ε ε πω ω ω ω
ων στα αυ ρι ι ι βλε ε ε πω ων στα α αυ ρι ι
κο ον σκο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο τι ι ι ι χι ι
ι ι χι ι ι ι ι ι ι ζε ε ε σκο τι ι ζε ται αι αι
λαι αι αι αι αι αι αι αι φω ω ω ω ω ω ω σφο ο
ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ηο ο
ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ρο ος κλο νει
ει ει ει ει ει ει ει ει χει ει ει ει ει ει ει ει χει ει ει ει ει
χει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει χει ει ει ει ει

ει ει ει ηει ει ει ει ει ει χει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει

ει ει ει ει ται αι αι αι αι αι αι αι αι κτι ηι ι ι ι ι

ι ι ι ι ι ι σι ι ι ι ι ι ι ι ι ι

ι ι ι ι ι ις α α α α α πα α α α α σα α

α α ρη η η η η η γνυ υ υ υ υ υ υ υ υ

υ υν ται αι αι αι αι αι πε ε ε ε ε ε ε χε ε ε ε ε

ε ε ε τραι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι φο ο ο

ο ο ο ο ο ο βω ω ω ω ω ω τω ω ω ω ω

ω ων μι ι ηι ι ι ι αι αι αι αι λιαι αι αι αι αι

αι αι αι αι φο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο

ο ο ο ο ο ο νω ω ω ω ηω ω ω ω ω ων

δε ε ε ε ε πλη η η η η η η η θυ υ υ υ υ υς

 εις κα α α α α κϛ ς ς ς ς ρ γι ι ι ι ι ι ι

 ι ι ι ι ι ι χι ι ι ι α α α α α αν

 τρε ε ε ε ε ε ε τρε ε ε ε ε χει ει και αι αι σϛ

 ς ς ς τι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι

 ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι τρω ω

 ηω ω ω ω σκϛ ς ς ς ς ς ς ς ς ς ς ς τι τρω ω σκϛ σι

 ι ι ηι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι πλε ε ε ε ε ε

 ε ε ε ε ε ε σϛ τι τρω ω ω σκϛ σι ι ι πλε ευ

 ρα αν και με ε ε ε ε ε χε ε ε ε ε τα α α

 α α α μο ο ο ο ο ο ο ο ο ρο ο ον λο ο ο ο

 ο ο ηο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο λο ο ο ο ο

 γε ε προ φη η η η η η η η η η η η η

 η η ηη η η ται αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

 αι αι αι αι αι αι αι αι αι προ ο ο ο η η η η

 η η η η η η η η η η η η η η η η

 λε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε χη η η

 η η η η η η ηη η η η η η η η σα α α ηα

 α α αν και αι αι αι αι αι αι αι αι αι ο ο ο ο ο ο

 ο ο και κο ο ο ο ο ρη η και αι αι κο ο

 ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ρη η η η η η η η η

 η η η και αι αι αι νε ε φε ε ε ε ε ε ε ε ε

 ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε και αι αι αι αι αι αι νε

 ε ε ε ε ε φε ε ε και νε φε ε ε ε ε λη η ως κο

 ο ο ο ο ο ο ο ρη η η η η η η η η πα α α

α α σχει εἰ εἰ εἰ εἰ εἰ ἦεἰ εἰ εἰ εἰ εἰ εἰ

εἰ εἰ εἰ εἰ εἰ εἰ τῆ η η η η η η η η η η

τῆ ην ψ υ υ υ υ χῆ ην ὡς δε ε ε ε ε χε

ε ε ε ε νε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

λη η η κσ ς ς ς ς ς ς ς ς ς ς φη η η η

η η σκο τι ι ι ι ι ι ι ι ζε ε ε ε ε ε ε ε

ε ται αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

αι αι αι αι λαι αι αι αι αι αι τῆ η η η φο ο ο ο

ο ο

βε ε ε ε ε τῆ φο ο βε ε ε ε ε ρα α τϛ πα

α α α α α α α α α α ϑϛ ς ςς κα α α α α α

α α α α α α α α α α α α ται αι αι αι γι

χο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο τϝ ϝ ϝ ϝ ϝ ϝ γο ο ο

ο ο ϝ ϝ ϝ τε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

χε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε τε ε ε ε ε κνο ον

τε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε κνο ον βο ο ο ο ο

ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω

ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω

σα α α α α α φι ι ι ι ι ι ι λ τα α α α

φι ι λ τα το ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ον

ε χε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε χε ε ε ε ε ε

ε ε

ε ε χε ε ε ε ε ε η η η η η η η μοι καρ δι

ι ι

ι ι ι ι ι ι κα αρ δι ι ι ι ι ι ι α α

α α αν και σπλα αγ χνα πλη η η η η η η η

η η η η η η η η η η η η η η η η η

η η η η η πλη η η η η η η τ τει ει ει ει ει εις

και αι αι αι αι αι αι αι ψυ υ υ χη η η η η η η

η η η πλητ τει εις και αι αι αι ψυ υ υ χη η η η

ην ρομ φαι αι αι αι αι αι χαι αι αι αι αι αι αι

αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

α α α α α α α α α α α α ρομ φαι α

α τη τϷ Ϸ πα α α α α α α α α α α α

α α α α α α α α α α α α α α α α

α α α α α α α α α α α α α α α α α α

 ς ςς και σπλα α α αγ χνα α α α α πλη η η

 η ητ τει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ηει ει ει ει ει ει

 ει ει ει ει ει ει ηει ει ει ει ει ει ει ει ει ει χει ει ει ει ει

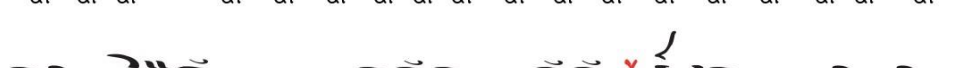

 ει ει ει ει ει χει ει ει ει ει ει ει ει ει ει χει ει ει

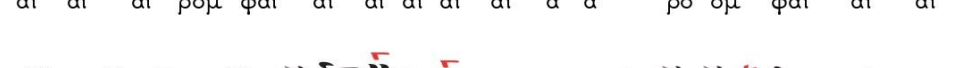

 ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει

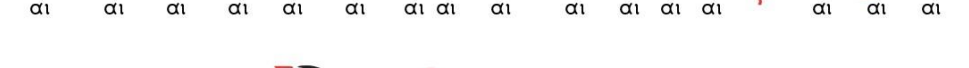

 ει ει ει ει ει ει πλη η η χη η η ητ τει ει ει ει ει εις

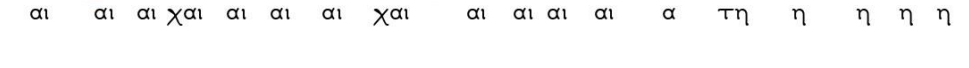

 και αι χαι ψυ υ υ υ χη ην ρομ φαι αι αι αι αι αι αι

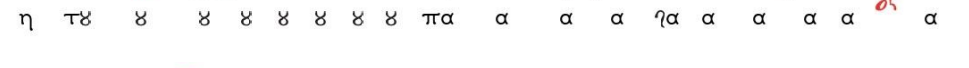

 αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

 αι αι αι ρομ φαι αι αι αι αι αι α α ρο ομ φαι αι αι

 αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

 αι αι αι χαι αι αι αι χαι αι αι αι αι α τη η η η η

 η τϛ ς ς ς ς ς ς ς πα α α α ηα α α α α

 τη τϛ πα α α α ϑϛ ςς

Μουσικό Παράδειγμα 3. Η τρίτη έκδοχή τῆς ἐξήγησης Χουρμουζίου τοῦ Χαρτοφύλακος. Τὸ αὐτὸ στιχηρὸν καὶ εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ πλ β' (ΜΠΤ 733, φφ. 174r-176r):

Τὸ αὐτὸ στιχηρὸν καὶ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς λῦ πα

Ἦχος λῦ Πα

Π α θο ο πα α θοος σθ βλε ε ε ε ε ε ε ε ε ε
 ε χε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε πω ω ω ω ω ω ω
 στα α α αυ ρι ι ι ι βλε πω ων στα α α αυ
 ρι ι ι κον σκο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο τι ι
 ι χι ι ι χι ι ι ι ρι ι ι ζε ε ε σκοτι ι
 ζε ται αι αι αι αι αι αι αι φω ω ω ω ω ω ω σφο ο
 ο ο ο ο ο χο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο
 ο ο ο ο ο χο ο ο φω σφο ο ο ο ο ο ρο ος κλο νει
 ει ει ει ει ει ει χει ει ει ει ει ρει χει ει ει ει

 γε ε προ φη η η η η η η η η η η η η

 η η η η η η ται αι αι αι αι αι αι αι αι αι

 αι αι αι αι αι αι αι αι προ ο ο ο ο η η η η η

 η η η η η λε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε χη η

 η η η η η η σα αν και αι αι αι αι αι κο ο ο ο

 ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ρη η και αι αι αι αι

 κο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ρη η η η η η

 η η η η η και αι νε ε φε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

 ε ε ε ε ε ε ε ε ε και αι αι αι αι αι αι νε ε ε

 ε ε ε φε ε ε και νε φε ε ε ε ε ε λη η ως κο

 ο ο ο ο ο ο ο ρη η η η η η η η η η πα α

 α α α σχαι ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει τη η η η

ι ι ι δι ι κα ται αι γι ι ι ι ι ι δι ι ομ βρα

ρ ρ ρ ρ ρ ρ ρ ρ ρ δε ε ε ε ε ε ε ε χε ε

ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

ιιε ε ε ε ε ε ε ε ε χε ιιε ε ε ε ε ε ε ε

ε ε ει ει ει ει ει δα α α α κρυ υ υ υ υ υ

α α ω ω ω ω ω ω χω ω ω ω ω ω ω

ω χω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω

ω ω χω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω σπε ε

ε ε ε ερ βρο ο ο ο ον τα α α α α α χα α

α α α α χα α α α α τρ ρ ρ ρς γο ο

ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο τρ ρς

γο ο ο ο ο ο ρ ρς τε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

Ε ΧΕ Ε Ε Ε Ε Ε Ε ΤΕ Ε Ε Ε Ε Ε ΚΝΟ ΟΝ

ΤΕ Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε

ΚΝΟ ΟΝ βο ο ο ο ω ω ω ω ω ω ω ω

ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω χω ω ω

ω σα α α α α φι ι ι ι ι ιλ τα α α α φι ιλ τα

ΤΟ Ο Ο Ο Ο Ο Ο ΟΝ Ε ΧΕ Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε

Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε ΧΕ Ε Ε

Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε

Ε Ε Ε ΧΕ Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε Ε ΕΚ

ΧΕ Ε Ε Ε Ε Ε η η η η η η μοι καρ δι ι ι

ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι καρ δι ι α α

α α α α αν και σπλα α α α α α αγ χνα πλη

η η η ηη η η η η η ηη η η η η η η ηη
ηη χη η η η χη η η η η η η ηη ηη η η η ηη
τει ει ει εις και αι αι αι αι ψυ υ χη η η η η ηη ηη
ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη
αι αι χαι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι
α
α
πα
πα
πλη η η η ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη ηη
ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει

ει ει

ει ει

ει ει ει ει ει ει ει ει πλη η η η η η ητ τει ει ει ει ει

ει ει εις και αι αι αι αι ψυ υ υ υ υ υ υ χη ην ρομ

φαι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι ρομ φαι αι αι αι αι αι

α α ρο ομ φαι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι χαι αι αι αι αι αι χαι αι

αι αι αι α τη η η η η η τϞ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ Ϟ πα

α α α γα α α α α α α τη τϞ πα α α α α α

Ϟ Ϟ
Ϟ Ϟ